

Pontifice commissæ. Sed hoc ultimum, ut dixi, admittendum non est; in reliquis vero potest esse æquivocatio in verbis, quæ cavenda est. Et ideo respondeo breviter, in sententia arbitraria non requiri potestatem superioris, sed purum iudicium arbitri; nec esse necessariam vim coactivam, et ideo dixit D. Thomas ibidem, solere in arbitriis adhiberi pœnam, quia in iudice non est coactio. Quod adeo verum est, ut neque ad ipsam pœnam possit cogere. Unde quamvis Papa, cum se submittit alicujus iudicio, possit promittere sub aliqua pœna stare sententiæ, non poterit ad illam pœnam cogi, licet in conscientia possit interdum ad illam obligari.

8. Ad argumentum ergo nego consequentiam, qua necessitas obligationis in conscientia non oritur ex vi coactiva, sed ex directiva, quæ potest admitti in tali sententia. Adverto tamen hoc esse intelligendum de virtute ostensiva potius quam effectiva, quia talis sententia respectu Pontificis non habet vim præcepti, quod possit Pontificem in conscientia obligare, quam vocamus vim directivam effectivæ, sed habet vim puræ sententiæ declarativæ ostendentis debitum justitiæ, quod ex injuria, vel pacto, vel alio simili titulo potest cadere in Pontificem ex vi legis naturalis, et ita est res perspicua. Et ob eandem causam non existimo necessariam distinctionem Cajetani, dicentis Papam posse se subicere iudicio aliorum in quibusdam causis, et non aliis; verius enim et facilius dicitur, in omnibus se posse submittere quoad vim directivam modo explicato, in nullis autem quoad coactivam.

9. *Pontifex non potest ad pœnam ab arbitro impositam cogi.* — Ad objectionem ergo principalem respondetur, in prædicto modo subjectionis voluntariæ nullam intervenire renunciationem privilegii exemptionis, ut constat. Ad primum autem exemplum Leonis IV, respondetur non excessisse prædictum modum arbitrariæ sententiæ, ut ex textu et ex historiis constat. Idem dicendum est de Symmacho, in quo tamen factum est considerandum, cum Theodoricus abuti vellet modestia Pontificis, et per modum superioris iudicare, clamasse Concilium, Pontificem a nemine iudicari posse, utique illo modo, ipse etiam consentiente. Sicut etiam in alio Concilio de Marcellino conclamatum fuerat. Et similiter alia facta Sixti et Leonis III clariora sunt, quia in eis Pontifices non se submiserunt aliorum iudicio, sed solum ad tollendum fortasse scan-

dalum, se voluntarie purgare voluerunt, utique, vel publico juramento, vel aliis probationibus et rationibus innocentiam suam ostendendo.

10. *Solutio objectionis in principio positæ.* — Verba autem Gregorii, quæ a Gratiano, in dicto capite *Si quis*, referuntur, suntque Gregorii IV, in Epist. unic. ad Episcopos Europæ, quæ in fine secundi tomi Epistolarum Decretalium refertur, nihil ad præsentem causam faciunt; proprius tamen illorum sensus satis intelligi non potest, nisi et finis epistolæ et præcedentia verba considerentur. Scripsit enim Aldrici Episcopi, qui accusatus forte ab aliquibus, ad Sedem Apostolicam confugerat, ejusque auxilium imploraverat. Et hæc occasione decernit ibi Pontifex, Apostolicæ Sedis privilegium esse, ut omnibus liceat ad illam appellare, et ut *nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ confugit Ecclesiæ, ejusque implorat auxilium, decernatur, quam ab ejusdem Ecclesiæ fuerit præceptum auctoritate.* Postquam autem hæc verissima principia graviter fundavit, subjungit: *Super quibus si quis nos arguere voluerit, aut extra auctoritatem nos facere contendit, veniat ad Sedem Apostolicam,* et cætera quæ supra retulimus. Unde constat, ipsum non tractare de aliqua propria causa, vel iudicio personæ suæ, sed de dogmatibus fidei, et de auctoritate Sedis Apostolicæ, ad cujus iudicium, non ad aliud humanum provocat, ut patet, cum dicit: *Veniat ad Sedem Apostolicam, quo omnia ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, consuere jussa sunt.* Ad demonstrandam autem confidentiam de virtute doctrinæ addidit idem Pontifex: *Ut ibi ante confessionem S. Petri mecum juste decertet,* utique non in forensi iudicio, sed in veritate inquirenda, neque testibus factum aliquod comprobantibus, sed Pontificem, Conciliorum, et consuetudinis auctoritate. Et concludit, *quatenus inibi unus ex nobis sententiam suscipiat suam,* id est, ut ille vincat, qui suam sententiam melius probaverit. Non tamen dubitans, sed, ut dixi, certus de sua veritate ita loquitur¹.

11. *Cur Pontifex iudicio confessoris et non alterius se subdat.* — Pontificem suo confessori jurisdictionem tribuere probabilius. — Ad exemplum de foro confessionis, respondemus esse in multis dissimilem rationem. Primo,

¹ Ita legit Gratianus, at in originali Romano habetur *michi*; sed prius videtur melius.

quia Pontifex non est ullo jure exemptus a iudicio sacramentalis confessionis, cum sit homo et peccator, et obligetur eodem præcepto pœnitentiæ vel confessionis. Secundo, quia illud iudicium est altius et divinius quocumque iudicio externo, unde in illo principalis iudex est solus Deus, et confessor solum est instrumentum Dei, ejusque vicem immediate gerit. Tertio, dicunt aliqui confessorem in illo foro habere jurisdictionem immediate a Deo, Pontificem autem solum applicare materiam, seu eligere confessorem, quod est probabile, præcipue in illo casu speciali. Mihi autem probabilius est, Papam dare jurisdictionem confessori supra se ipsum ut peccatorem, sed in hoc esse illam jurisdictionem dissimilem, quod non est omnino coactiva, sed medicinalis, cujus signum est, quia confessor non potest pœnitentem omnino cogere ad pœnam satisfactoriam, sed oportet ab illo voluntarie acceptari. Item est alia dissimilitudo, quia iudicium illius fori, licet, quatenus immediate datur ab homine, ab illo pendeat in conservari, quia ab eodem revocari potest, nihilominus in se est altior et divinius, quia etiam de occultissimis, et quæ in corde latebant, iudicat, et de omnibus ultimam sententiam profert, a qua neque ad Pontificem, neque ad ullum hominem appellari potest.

12. *Utrum Christus Dominus Pilato se subjecerit.* — Ad exemplum de Christo Domino, aliqui existimant Christum vere se subjecisse jurisdictioni Pilati, dando illi veram potestatem supra se ipsum, ut hominem, in quam sententiam inclinat Toletus, Joan. 19, annotat. 4; et refert Irenæum, lib. 4, cap. 34. Sed adverto aliud esse loqui de potestate Pilati absolute, aliud de potestate respectu Christi, qui etiam respectus potest esse aut juris aut facti. Potestas ergo ipsa, qua de facto Pilatus utebatur in Christum, a Deo erat, et sic non permissive tantum, sed etiam positive intelligi potest, quod Christus dixit: *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper,* ut ibi sentit Augustinus, tract. 116, et Bernard., ep. 42. At vero potestas illa ut relata ad Christum non fuit data in illum tanquam in subditum, quia illa iudicatio per se et in se spectata in illum tanquam in subditum non cadebat, ut probant sufficienter verba Christi, Matth. 17, et quæ circa illa capite præcedenti tractavimus. Solum ergo per violentiam Judæorum, et per ignorantiam Pilati, factum est ut illa potestas exerceretur circa Christum, et quoad hoc permissive tantum

intelligitur, potestatem illam esse a Deo, ut recte ibi docent Chrysostomus, Hom. 83; et Cyrillus, lib. 12, c. 22; et certe non aliud docuit Irenæus. Quocirca subjectio illa Christi Domini ex parte sua tantum fuit tolerantiae et permissionis, et non alicujus concessionis potestatis, vel jurisdictionis, nec renunciationis alicujus privilegii, et ideo exemplum nihil proposito deservit.

CAPUT VIII.

UTRUM CLERICI OMNES SUB PONTIFICE EXISTENTES A JURISDICTIONE TEMPORALIUM PRINCIPUM JURE DIVINO EXEMPTI SINT, ET TRACTANTUR DUÆ CONTRARIÆ OPINIONES.

1. *Prima sententia negans.* — In hoc puncto duæ sunt opiniones contrariæ, et valde communes, quas in hoc capite cum suis fundamentis breviter referam; in sequenti vero meum quaecumque iudicium interponam. Prima itaque sententia absolute negat hanc immunitatem esse de jure divino. Quam tenent multi Doctores, ex quibus quidam affirmant esse de jure humano, et tacite indicant exclusivam. Alii, vel in genere, vel in specie, declarant, non esse de jure naturali. Sic refertur pro hac sententia D. Thomas, ad Romanos 13, lect. 1, ubi ait Sacerdotes esse immunes a tributis solvendis, concessionem principum consentanea æquitati naturali; eadem autem vel major ratio est de exemptione a foro, seu jurisdictione principum, ut supra tactum est, et in sequentibus dicitur. Henricus etiam, Quodlib. 9, quæst. 13, dicit immunitatem clericorum esse ex statutis Papæ et imperatorum, ubi licet non ponat expresse negativam partem, scilicet, non esse de jure divino, satis eam significat, dum originem hujus immunitatis humanis tribuit statutis. Expressius tenet Almain., in 4, dist. 25, q. 1, ubi refert Ochamum, et communem sententiam Parisiensem.

2. Latius hoc tenent moderni Theologi, Medin., C. de Restit., q. 15, ubi præcipue agit de tributorum exemptione, sed ad omnia extendit sermonem. Idem tenet Victor., in Relect. 1, de Potestate eccles., q. 6, concl. 2; Sot., in 4, dist. 25, q. 2, art. 2; Ledesm., 2 part. quarti, quæst. 20, artic. 4, versic. *Hesitabit*, concl. 2 et 3; Palatius, in 4, dist. 25, disput. 3, circa finem; Salon. 2, 2, quæst. 67, art. 1, controvers. 1, c. 4; et Bannez, ibid., dub. 2; Albertus Pighius, lib. 5 Eccle-

siasticæ Hierarch., c. 7, ubi hac ratione constituit differentiam inter principes ethnici et fideles, quod clerici fuerunt sub jurisdictione sæcularium principum, quamdiu ethnici fuerunt, vel nunc etiam sunt in regnis ubi reges sunt gentiles, principibus autem christianis non subjiciuntur. Ratio autem differentia est, quia principes ethnici nec cesserunt juri suo, nec legibus ecclesiasticis subduntur, sicut christiani principes. Quæ doctrina aperte supponit, exemptionem hanc tantum esse de jure humano; et sequitur Jansenius, c. 69 Concordiæ; indicat Maldonat., Matth. 17, exponendo Hieronymum; expressius Salmeron, tom. 6, in Evangel., tract. 37, versus finem. Et eandem opinionem tenet Molina, 1 de Just., disp. 31; Henriq., lib. 7 de Indulg., c. 24. Ex Canonistis idem sentit Innocentius, c. 2, de Majorit. et obed. Licet enim sub distinctione loquatur, tamen hanc partem posteriori loco ponit, et in eam magis inclinatur. Eandem tenet Covarr., in lib. Practic. Quæstionum, cap. 31, ubi alios refert.

3. *Primum fundamentum.*—Fundamentum hujus sententiæ duobus modis explicari potest, negative, scilicet, et positive. Negativum argumentum est, quia nec auctoritate, nec ratione satis probatur hoc divinum jus. Estque hoc argumentum negativum efficax, supposito antecedenti, quia non sunt præcepta juris divini admittenda sine testimonio satis certo, aut ratione cogente. Quod autem hoc non constet, declaratur, quia vel illud jus est positivum, et hoc nullo testimonio sufficienter probatur; vel est naturale, et hoc oportet ut ratione convincatur, quam invenire facile non est. Prior pars probatur, quia unus tantum locus Evangelii solet ad hoc jus divinum positivum probandum adduci, verba, scilicet, Christi, Matth. 17: *Ergo liberi sunt filii*, quæ non videntur efficacia, quia supra diximus intelligi de filiis naturalibus, et Christum, propter singularem participationem suæ dignitatis, quam Petro tribuebat, ad ipsum illa extendisse. Sed instatur, alia consideratione extendi ad totum clerum, quia est veluti specialis familia Christi, exemptio autem filii naturalis extendi solet ad familiares.

4. At vero hæc verborum Christi inductio non videtur multum urgere, tum quia non est ex natura rei necessarium, ut, exempto naturali filio, eximatur familia, sed hoc pendet ex voluntate patris seu principis, quam voluntatem Christus ibi non ita erga alios declaravit, sicut erga Petrum; imo specialiter de-

signando Petrum, alios excludere seu non comprehendere visus est; tum etiam quia, licet sæpius eximatur familia cum patrono, non semper, imo raro æqualiter; quomodo ergo inde concludi potest æqualis exemptio a potestate sæcularium principum, omnium clericorum cum Petro, vel etiam Christo? vel, si æqualis non infertur, quanta colligitur? Præsertim quia hic magis urget difficultas quædam supra tacta, quod illo loco tantum est sermo de exemptione a tributis; est autem multo difficilior exemptio a foro, et jurisdictione respectu familiæ, cum neque ipsismet filiis concedi soleat.

5. Posterior vero pars de jure naturali probatur, quia hoc jus debet esse fundatum in aliqua proprietate supernaturali, quia, ut supra de Pontifice explicui, hoc jus non regulatur mero lumine naturali, sed ut illustrato per fidem, supposita aliqua proprietate vel dignitate supernaturali. In præsentem autem nulla videtur esse proprietas supernaturalis, ad quam talis exemptio necessario consequatur. Probatur, quia si aliqua esset, maxime character clericalis; hoc autem non ita videtur, tum quia servus ordinatus contra voluntatem domini non statim liberatur a servitute ex vi characteris, juxta cap. 2 et penult., de Servis non ordin.; neque omnes habentes characterem hoc gaudent privilegio, sed multi illo privantur, ut infra videbimus. Tum etiam quia per characterem clericalem solum dedicatur homo peculiari modo divino cultui, seu recipit peculiarem potestatem ad ministrandum in illo; non repugnat autem ex natura rei, aliquem esse peculiari modo deputatum divino obsequio, et simul esse subditum temporali principi, in his quæ divino obsequio non repugnant. Tum etiam quia alias daretur ansa dicentibus, Christianos omnes esse exemptos a jurisdictione principum temporalium ex vi characteris baptismalis, quia per illa sunt peculiari modo consignati et consecrati cultui divino, multo aliter quam reliqui homines. Tum præterea quia multi sunt clerici non habentes characterem, ut qui tantum sunt tonsurati; et nihilominus, si aliæ conditiones necessariæ concurrant, habent eandem exemptionem quam alii clerici; ergo signum est non oriri ex illo jure naturali. Idemque argumentum sumitur ex aliis personis ecclesiasticis fruentibus hac exemptione, etiam si nec tonsuram habeant, ut sunt religiosi laici, seu conversi, et religiosæ feminae, et si qui sunt hujusmodi. Tum deni-

que quia quod est de jure divino isto modo, ita est necessarium, ut contrarium sit intrinsece malum; clericum autem judicari per jurisdictionem laicam non est intrinsece malum; ergo oppositum, nimirum, quod clericus sit exemptus a tali jurisdictione, non est de jure divino naturali.

6. *Secundum fundamentum.*—*Prima confirmatio.*—Atque hæc ultima ratio non tantum negative, sed etiam positive (quod secundo loco proposui), videtur hanc sententiam persuadere. Nam quod est contra jus divinum nunquam licet; subjectio autem huic exemptioni contraria sæpe licet; ergo signum est hanc exemptionem non esse de jure divino. Et confirmatur primo, quia clerici non semper fuerunt in Ecclesia exempti a foro judicis sæcularis, ut ex Paulo, ad Romanos 13, cum expositione Chrysostomi et aliorum colligitur; ergo non est de jure divino, alioqui simul cum ipsa Ecclesia natum fuisset. Potestque argumentum in hunc modum explicari. Quia longe aliter fuerunt a principio nascentis Ecclesiæ exempti clerici a foro sæculari in causis spiritualibus ac in temporalibus. Nam in prioribus nullo modo tenebantur laicis obedire in conscientia, nec poterant ad illorum tribunaia recurrere pro expeditione talium causarum. At in posterioribus tenebantur eis obedire, et poterant ad illos recurrere, quantum erat ex vi jurisdictionis. Ergo signum est distinctionem fori in spiritualibus longe aliter esse de jure divino, quam distinctionem fori in temporalibus. Ergo signum est hoc privilegium quoad temporalia non esse immediate et per se ex divino jure.

7. *Secunda confirmatio.*—*Evasio quædam refellitur.*—Secundo hoc confirmatur, quia Ecclesia interdum tradit clericum brachio sæculari, ut ab eo possit etiam morte puniri, præmissa declaratione per quam privat clericum privilegio fori, et in jure sunt aliqui casus, in quibus privantur clerici tali privilegio; ergo signum est privilegium illud non esse juris divini. Nam quæ sunt jure divino statuta, mutari aut auferri non possunt. Nec satisfaciet qui dixerit tunc non auferri privilegium, nec mutari jus divinum, quia judex sæcularis non sua auctoritate, vel ut causa principalis (ut sic dicam), sed ut Ecclesiæ minister, et per ejus potestatem in clericum animadvertit. Hoc (inquam) non satisfacit, tum quia jura et Doctores passim dicunt, tunc privari clericum suo privilegio fori, seu (quod idem est) non gaudere immunitate ecclesias-

tica; tum etiam quia cum judex utitur gladio materiali ad pœnam mortis, certe non imperat per jurisdictionem spiritualem, sed per temporalem, quia spiritualis non extenditur ad hujusmodi pœnam, nisi permissive, ut sic dicam. Quapropter non se gerit tunc ut causa per se influens (ut ita rem explicem), sed ut removens prohibens, utique auferendo privilegium, et tollendo pro illo casu præceptum prohibens laicum judicare clericum; ergo signum est illud non esse juris divini.

8. *Tertia confirmatio.*—*Evasio.*—*Impugnatur.*—Denique similis confirmatio sumi potest ex eo quod, si hæc exemptio esset de jure divino, esset æqualis in omnibus clericis, quia jus divinum naturale nihil inter eos distinguit; non est autem ita, quia imprimis clerici conjugati non ita gaudent hoc privilegio, sicut alii, ut constat ex jure¹. Item clerici minores, licet conjugati non sint, nisi beneficium ecclesiasticum habeant, vel tonsuram, et habitum clericalem deferant, non gaudent privilegio fori. Deinde, licet clericus conveniri non possit coram judice laico, potest tamen reconveniri saltem in causa civili, licet non in criminali, ut ex jure notat Sylvester, verb. *Judex*, n. 4². Item in causa feudi non servatur exemptio, et in nonnullis aliis casibus, et præsertim solet in jure excipi, Nisi consensus Prælati accedat, c. 2, de Judiciis; ergo non est uniformitas neque æqualitas in hac exemptione. Quod si quis dicat, attento jure divino solo, uniformem esse exemptionem de omnibus et pro omnibus, varietatem autem illam esse humano jure inductam, contra hoc facit, quia hoc videtur signum sufficiens, ipsam immunitatem absolute non esse de jure divino, alias non posset jure humano ita variari. Sicut nos colligimus jurisdictionem Episcoporum non esse immediate de jure divino, quia per hominem limitari, ampliari et variari potest.

9. *Secunda sententia affirmans.*—Nihilominus est secunda sententia, quæ simpliciter affirmat exemptionem clericorum esse de jure divino, quæ satis communis est; auctores tamen ejus fere non declarant an de jure divino positivo vel naturali loquantur: plures tamen eorum de jure naturali loqui videntur, quantum ex rationibus et allegationibus eorum colligi potest, quamvis nonnulli aliquid etiam de jure positivo divino attingant. Ita

¹ Cap. unic. de Cleric. conjug., in 6.

² Conc. Trid., sess. 23, c. 6, de Reform.

ergo potest pro hac sententia imprimis allegari Glossa in c. *Si imperator*, verb. *Et discutit*, 69 dist., quæ aperte dicit, constitutiones Ecclesiæ, eximentes clericos a foro sæculari, esse declarationes juris divini, quo talis exemptio illis concessa est ante omnem constitutionem Ecclesiæ. Non tamen declarat illa Glossa quale sit illud jus divinum, nec etiam expresse loquitur de exemptione in causis temporalibus. Possetque intelligi de causis ecclesiasticis, de quibus textus ipse maxime loqui videtur. In eandem sententiam inclinatur Glossa, in c. *Quaquam*, verb. *Divisio*, de Censib., in 6, ubi etiam textus favet, dum ait, ecclesias et sacerdotes non solum humano, sed etiam divino jure a jugo tributorum temporalium esse exemptos. Quæ duæ Glossæ communiter in illis locis receptæ sunt, ut late cum aliis multis Doctoribus refert Covarruvias supra citatus. Hanc item sententiam non improbat Innocentius, in cap. 2, de Majorit. et obedient. Tenet Rota, in titul. de Consuet., decis. 3 et 10, in antiquis; Abbas, in c. *Ecclesia S. Mariæ*, de Constit., n. 6, ubi Felinus, numero etiam 6, plures alios allegat, et expressius declarat contra rationem naturalem esse, ut clerici judicentur a laicis. Quod latius declarat Rebuff., alios referens in Concordat., titul. ultim. Idemque tenet Navarr., in c. *Novit*, de Judic., notab. 6, num. 30, saltem quoad exemptionem in criminalibus causis, de quibus idem sentit quod de exemptione in spiritualibus, licet de civilibus aliter sentiat. Ex Theologis tenet Almain., de Potest. Ecclesiast., c. 8, ubi censuit hanc opinionem probabiliorē, et refert quemdam Carlerium, in tract. contra Bohemos, qui illam defendit. Eam etiam tenet Bellarminus, in libro primo de Cleric., cap. 28, proposit. 5, et cap. 29, et latius in disp. speciali, tom. 2, in fine, et tandem in lib. *Recogni.*, circa eadem loca, et circa lib. 2 de Pontifi., c. 29. Tenet etiam Julius Clar., referens alios, lib. 5, § fin., q. 36; Bened., collect. 37; et indicat Sylvest., verb. *Immunitas*, 1, quæst. 4; et Angel., eodem verb., n. 33.

10. *Fundamenta hujus sententiæ ad tria capita reducuntur.* — Fundamenta hujus sententiæ, quædam generalia sunt, et ab utroque jure, divino positivo vel naturali, abstrahentia; alia jus naturale attingunt; alia vero positivum. In primo ordine ponimus jura canonica, quæ hoc significant, in quo ordine allegari solent multa jura, quæ supra in c. 2 retuli, sed illa omitto, quia loquuntur de exem-

ptione in causis spiritualibus, et ideo ad exemptionem in temporalibus in rigore extendi non possunt. Afferuntur etiam multa quæ in fine capituli tertii adduxi, quæ similiter prætermitto, quia, licet affirmant exemptionem in temporalibus, de origine ejus nihil dicunt; quomodo autem induci possint, infra declarabo. Ex antiquis ergo decretis solum invenio cap. *Relatum*, 11, q. 1, quod est Alexandri Papæ, ep. 1, quod pro hac parte induci potest, quatenus contra violatores immunitatis personarum ecclesiasticarum ita concludit: *Taliter prævaricantes prævaricati sunt in Deum suum, et non obediunt præceptis ejus.* Secundo, facit textus Concilii Lateranensis, sub Innocent. III, in c. *Nimis*, de Jurejur., quod sic habet: *Nimis de jure divino quidem laici usurpare nituntur, cum viros ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt.*

11. Tertio, facit c. *Quaquam*, de Censib., in 6, quatenus dicit: *Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum non solum jure humano, quinimo et divino a sæcularium personarum exactionibus sunt immunes.* Ubi, licet sit sermo de exemptione a tributis, inde sumitur argumentum ad privilegium fori, vel a paritate rationis, vel quia Paulus, ad Rom. 13, dixit: *Non sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei qui male agit.* Et subdit inferius: *Ideo enim et tributa præstatis, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes,* significans illa duo esse conjuncta, jus regendi temporaliter, et jus exigendi tributum, et consequenter e converso inferri posse, si jus divinum exempt clericos a tributis, etiam a civili subjectione eos exemisse. Quarto, induci possunt c. *Continua*, 11, q. 1, et c. *Futuram*, 12, quæst. 1, quatenus in eis referuntur verba Constantini imperatoris, quæ in Concilio Nicæno Episcopis dixit: *Vos a nemine judicari potestis, sed judicio Dei reservamini;* nam ex vi juris divini locutus videtur, cum eo tempore nondum esset jus humanum in hac parte satis stabilitum.

12. Quinto, ex recentioribus Conciliis generalibus est optimum testimonium Concilii Lateranensis, sub Leone X, in sessione nona, in Bulla reformationis curiæ dicentis: *Cum a jure tam divino quam humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit,* etc. Nam si ab aliquo jure laici non habent potestatem in clericos, profecto illam non habent, quia sine justo titulo, et in aliquo jure fundato illam habere non possunt; ergo,

sicut laici, quantum est ex vi juris divini, hac carent potestate, ita clerici ex vi ejusdem juris divini sunt exempti, quia nemo subditus est potestate carenti. Sexto, hoc valde confirmat Concilium Tridentinum, sessione 25, c. 20, de Reformatione, dicens: *Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus constitutam.* Illud autem dicitur esse de jure divino, quod Dei ordinatione statutum est. Tandem ad idem faciunt verba Concilii Coloniensis, 1 part., c. 20, dicentis, hanc immunitatem esse *velutissimam, jure pariter divino ac humano introductam.*

13. *Fundamenta immunitatem juri naturali tribuentia.* — In secundo ordine ponenda sunt ea fundamenta, quæ hoc esse jus divinum naturale suadent. Et quamvis, ut dixi, hoc jus non sit pure naturalis ordinis, sed per connaturalitatem ad sacerdotium supernaturale, nihilominus ab ipsa pura natura magnum indicium, et quasi a fortiori argumentum sumitur. Nam inter infideles, sui qualescumque sacerdotes quasi ductu naturalis luminis ab oneribus laicorum erant exempti; ergo multo magis hæc exemptio erit de jure divino naturali in lege gratiæ. Quo argumento fere utitur Pontifex in c. *Non minus*, de Immunit. ecclesiarum, adducens exemplum Pharaonis, qui, ut ait, *legis divinæ notitiam non habebat, et nihilominus, omnibus aliis servituti subjectis, sacerdotes et possessores eorum in pristina libertate dimisit, et eis alimoniam de publico administravit*, Genes. 47; et simile est factum Artaxerxis, qui sacerdotes, levitas, et alios ministros domus Dei a vectigalibus, tributis et annonis liberos fecit, 1 Esdræ 7. Denique Anacletus Papa, epistola 2, ad hoc inducit illud Zachar. 3: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Cui consonat illud Psalm. 104: *N. lite tangere christos meos*, id est sacerdotes. Nam in his verbis declaratur peculiaris reverentia, quæ sacerdotibus debetur ex dictamine juris naturalis, quia sunt peculiariter Deo dicati et conjuncti, juxta illud Numeror. 3: *Eruntque Levitæ mei;* et cap. 18 dicuntur traditi *in donum Domino;* et ideo, Josue 13, Dominus dicitur possessio Leviticæ tribus. Sicut ergo naturalis ratio dictat, sacerdotes esse peculiariter venerandos, ita etiam dictat non esse subjiciendos sæcularibus judiciis.

14. *Ratio pro hac parte.* — Hoc autem argumenti genus majorem profecto vim habet in statu clericorum legis gratiæ, quia excel-

lentiori modo sunt Deo consecrati. Unde in hunc modum argumentari possumus. Personæ ecclesiasticæ sunt speciali consecratione Deo dicatæ, et sacræ effectæ; ergo ex jure naturæ debetur illis peculiaris reverentia ad religionem pertinens; ergo etiam exemptio talium personarum a jugo sæcularis potestatis est quasi connaturalis, seu jure naturæ debita statui talium personarum, præsertim quoad causas criminales et personales earum. Sicut vas aureum et argenteum, quod ex se posset licite communi usui deservire, eo ipso quod consecratum est in calicem, ex natura rei manet liberum, et immune a tali usu; nec potest sine sacrilegio ad illum transferri juxta regulam 51, de Regul. jur., in 6: *Senel Deo dicitum non est ad usus humanos transferendum*, cum similibus. Sic ergo videtur dicendum de persona, quæ Deo consecrata est, respectu subjectionis ad tribunal sæculare. Quia non posset usus talis subjectionis non cedere in magnam irreverentiam talium personarum, et totius ecclesiastici status.

15. *Prima confirmatio.* — Confirmant juristæ rationem hanc, primo, quia sacerdos ex vi sui status est superior laico, distinct. 96, cap. *Duo sunt*; sed ex natura rei inferior debet honorem superiori; ergo et laicus clerico. Contra hunc autem honorem clericis debitum fit, si in judicium sæculare vocentur, et ex natura rei id redundat in vilipendium et ignominiam ecclesiasticæ dignitatis, et præbet occasionem vulgari populo contemnendi clericum; ergo ex talium personarum statu ex natura rei sequitur talis exemptio. Quam rationem optime declarant, et confirmant verba Concilii Matisconen., cap. 9, ubi improbens violentias sæcularium judicum contra clericos, rationem hanc subdit: *Nefas est enim, ut illius manibus Episcopus aut jussione de Ecclesia trahatur, pro quo semper Deum exorat, et cui, invocato nomine Domini, ad salvationem corporis, animæque Eucharistiam sæpe porrexit.* Ponderandum est enim quod, ad probandum id esse nefas, non positivam legem, sed dignitatem sacerdotalem et rationem in illa fundatam adducit. Secundo confirmatur, quia contra rationem est ut inferior judicet superiorem, c. *Cum inferior*, et cap. *Sol ta*, de Majorit. et obed.; et ideo nulla consuetudine introduci potest, ut inferior acquirat jurisdictionem in superiorem, ut Doctores colligunt ex c. *Inferior*, dist. 21. Est ergo naturali rationi contrarium, ut laicus inferior sacerdotem se superiorem judicet. Quod recte

confirmant verba Gregorii VII, libro 8, epist. 21, quæ retulit Gratian., dist. 96, cap. 9: *Quis dubitet, Sacerdotes Christi, regum et principum, omniumque fidelium patres, et magistros censer. Nonne miserabilis insanie esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, et iniquis obligationibus illum suæ potestati subicere, a quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse et solvi?* Denique addunt Felinus et Rebuff., contra rationem esse, ut aliquis feratur ad tribunal suspectum odii et inimicitiarum; sed laici ordinariæ sunt infesti clericis, cap. *Laicos*, 2, q. 7, cap. *Clericos*, de Immunit. Ecclesiæ, in 6; ergo.

16. *Fundamenta exemptionem juri divino positivo ascribentia.* — Ultimo loco adducuntur fundamenta, quæ suadeant exemptionem hanc esse de jure divino positivo, quæ tria potissima sunt. Prius sumitur ex verbis Christi jam tractatis, Matth. 17: *Ergo liberi sunt filii*, ubi sub filiis comprehendi clericos tanquam familiares Christi, indicat Hieronymus ibi, dicens: *Ille pro nobis et crucem sustinuit, et tributa reddidit; nos pro illius amore tributa non reddimus, et quasi filii regis a rectigalibus immunes sumus*; sub illo enim pronomine Nos, se et alios presbyteros seu clericos solos comprehendere videtur, quia non est verisimile loqui de omnibus Christianis. Eademque expositio tribui solet Augustino, libro primo Quæstionum Evangel., quæstion. 23, quatenus ex dictis verbis infert, *in quolibet regno terreno liberos esse filios summi regis, sub quo sunt omnia regna terrena*; nam per filios summi regis non potuit intelligere omnes justos, et ideo verisimile est intellexisse Episcopos, presbyteros et clericos, eo quod tales præsent in regno Dei tanquam regis filii, ut exposuit Cajetanus, Matth. 17. Sed hæc re vera non fuit mens illorum Patrum, ut in superioribus dixi, neque habet fundamentum in verbis Christi, et ideo aliter verba illa inducuntur per quamdam extensionem. Nam filii regum ita sunt liberi, ut etiam familiæ eorum cum eis eximantur; clerici autem peculiari modo sunt familiares Dei et Salvatoris, ut dixit Theophorus Papa, in ep. ad omnes fideles; ergo Christus in illis verbis secum illos comprehendit, et sub Petro, quando illi dixit: *Da eis pro me et pro te*, quia Petrus vicem totius ecclesiastici status tunc gerebat, ut indicavit Augustinus, ser. 6, de Verb. Apostoli.

17. *Obiectio.* — *Responsio.* — Dices hanc ex-

tensionem non contineri in verbis Christi, neque præceptum aliquod vel institutionem, quæ juris divini esse possit, ibi traditam esse. Neque etiam exemptionem familiæ cum filio naturali esse fundatam in aliquo jure naturali, sed in quadam congruentia et usu humano, et ideo non posse inde satis inferri dictam divinam institutionem. Respondent verum esse, Christum non dixisse aperte, familiam esse liberam cum filiis, neque etiam sequi per necessariam et evidentem consecutionem; propterea enim prædicta sententia quoad hanc partem nec de fide est, nec omnino certa. Nihilominus tamen verisimillimum est extensionem illam esse de mente Christi, tum quia argumentatur a fortiori a filiis naturalibus hominum ad se ipsum, et ideo si in aliis privilegium extenditur ad familiam, excellentiori modo extendi debet ad familiam Christi, quia et ejus privilegium ratione tantæ dignitatis majus esse debet, et ejus familia nobilior et excellentior est; tum etiam quia, licet conjunctio familiæ in exemptione non videtur necessaria in rigore juris seu consecutionis naturalis, est tamen valde consentanea rationi; per se autem credibile est, Christum assumpsisse privilegium exemptionis optimo modo, magisque rationi consentaneo.

18. *Corroboratur hæc pars ex traditione Ecclesiæ.* — Accedit altera probatio ex traditione Ecclesiæ; quando enim traditio ex constanti ac perpetua, ostendere solet jus divinum, præsertim quando non apparet ratio illam tribuendi apostolicæ institutioni; talis autem esse videtur traditio hujus exemptionis; est enim adeo antiqua, ut nullum ejus agnoscat initium; nam pro temporum opportunitate semper observata est, præcipue vero post tempora christianorum imperatorum, ut c. 12 latius videbimus. Sub imperatoribus autem ethnicis non potuit quidem executioni mandari respectu magistratum infidelium, qui Ecclesiæ non parebant, quod ad factum pertinet; jus autem Ecclesiæ non defuit; cujus signum est, quia semper Prælati ecclesiastici hoc jus immunitatis observari fecerunt, quantum inter ipsos fideles fieri poterat. Et hoc ostendunt antiqui canones, in fine cap. 3 allegati, qui nunquam referunt hanc consuetudinem in aliquam institutionem apostolicam, sed tanquam divinam illam venerantur, et observari student. His ergo modis utraque ex his opinionibus probabiliter fundata videtur.

CAPUT IX.

PRIVILEGIUM FORI CLERICORUM JURE DIVINO ET HUMANO ESSE FUNDATUM, ET QUOMODO ID INTEL- LIGENDUM SIT.

1. *Conclusio.* — *Jus humanum duplex.* — Resolutio certa et indubitata in hac materia est, clericos esse exemptos a potestate civili, *jure divino pariter et humano*; nam his fere verbis hoc docent jura canonica supra relata, et sacra Concilia, præsertim Lateranense sub Innocentio III, et aliud sub Leone X, Tridentinum et Coloniense, quæ supra citavi. Unde necesse est ut auctores omnes, pro utraque opinione allegati in capite præcedenti, in hac generali resolutione consentiant. Quam etiam probant utriusque sententiæ fundamenta, nam revera probant hoc privilegium esse aliquo modo in utroque jure fundatum. Quomodo autem hoc intelligendum sit, id est, quid in hoc negotio sit singulis juribus tribuendum, explicandum pro viribus est, et inde etiam constabit quæ sit diversitas inter prædictas sententias, vel an ad concordiam redigi possint. Quoniam vero jus humanum duplex est, scilicet, civile et canonicum, et de illis in capitibus 11 et 12 ex professo dicendum est, ideo nunc breviter suppono, hanc exemptionem non dependere per se ex jure civili, quia de se illud antecedit, esse tamen ab illo, vel tanquam a continente et approbante, vel tanquam a donante, quantum est ex parte sua, seu, si opus sit, vel tanquam a præcipiente iudicibus laicis, ut immunitatem clericorum observent. De jure autem canonico, certum est et satis probatum, præcipere hujus immunitatis observantiam. An vero hoc præcipiat conferendo illam, vel solum declarando quam Deus contulit et observari voluit, pendet ex modo quo talis jurisdictio esse potest a jure divino, et ideo simul explicabitur. An vero solum jus canonicum per se sufficeret ad hoc privilegium conferendum, etiam si nec a Deo ipso datum esset, nec jus civile cooperaretur, sed potius resisteret, in capite undecimo videbimus.

2. *Prima positæ assertionis explicatio.* — Prima ergo explicatio resolutionis positæ esse potest, ut per jus humanum intelligatur jus civile, per divinum autem, jus canonicum, quod interdum divinum appellatur, quatenus et potestate divina et supernaturaliter collatum est, et quia de rebus divinis et ad bo-

num animæ pertinentibus potissime disponit, et in dictis vel exemplis Scripturæ frequenter fundatur. Et sic exposuit jus divinum in præsentia materia Hostiensis, in c. *Nimis*, de Jurejurand., ita interpretando caput illud, quem secutus est Salmeron, dicto tract. 37, ita exponendo c. *Quoniam*, de Censibus, in 6. Et juxta hanc expositionem omnino rejicitur secunda sententia præcedenti capite tractata; ideo enim per jus divinum allegati auctores in dictis juribus canonicum interpretantur, ut defendant hanc exemptionem nullo modo esse a jure divino proprio, id est, quod a Deo ipso immediate originem trahit.

3. *Probatum prædictæ expositio.* — Ab hac vero sententia recedit Panormit., in d. c. *Nimis*, in fine. Et sane merito. Tum quia valde improprie jus mere canonicum divinum appellatur, raroque aut nunquam usus ille in ipsomet jure canonico invenitur. Tum quod licet in uno vel altero loco posset illa interpretatio permitti, præsertim si aliæ circumstantiæ juvarent, nihilominus quando tot jura et Concilia in jure divino asserendo conveniunt, valde violenta est incredibilis illa interpretatio. Accedit quod Concilium Tridentinum, fortasse ad excludendam illam verbi æquivocationem seu abusionem, expresse distinxit inter jus canonicum et divinum, dicens, personarum ecclesiasticarum immunitatem, *Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus* esse constitutam. Quid enim sunt *canonice sanctiones*, nisi jus canonicum? Illæ autem sanctiones etiam sunt ex ordinatione divina, mediis pastoribus Ecclesiæ; ergo distinguuntur ab illa ordinatione divina, quæ est immediate a Deo; hoc autem est jus divinum proprium; ergo de illo loquitur Concilium, et tacite cætera jura de eodem interpretatur. Concilium etiam Lateranense, sub Leone X, cum ait, nec divino nec humano jure potestatem aliquam esse datam laicis in clericos, necesse est ut de divino jure proprio loquatur, alias non satis probasset laicos non habere hujusmodi potestatem, quia posset quis dicere, habere illam proprio jure naturali et divino, ut hæretici contendunt. Sit ergo certum, assertionem seu resolutionem propositam, intelligendam esse de jure divino proprio seu immediato, et sub humano canonico præsertim comprehendi, licet non excludatur civile; quia Concilia hoc aperte asserunt, neque possunt aliter commode explicari, quod satis est ut simpliciter